

נאמר על כל שעטני"ז ג"ץ, ואין מעיקר דין לורת האותיות של שעטני"ז ג"ץ, רק דהוא נאמר על מזוזה בלבד על אותיות מיוחדות שבה, ובס"ת יש מסורת אחרת לחזק אותיות לריבין חגין, כמבואר ברמב"ם פ"ז מהל' ס"ת הל"ה, הרי דלענין דין חגין ס"ת דינו לחוד ומזוזה דינה לחוד, וגבי תפילין כתב דהחגין לריבין להיות כמו שהם כתובים בס"ת, הרי להדיא דעיקר דין כתיבת תפילין נאמר דהפרשיות לריבין להיות כמו שהן כתובין בתורה, [ועיין בציאורי הגר"א חו"מ סי' תרל"א ס"ק ד' עיי"ש], וא"כ ה"נ לענין דין פתוחות וסתומות דכוחה, ואף דגבי חגין הוא דין רק לבתחילה, היינו משום דעיקר הדין חגין גם בס"ת הוא רק דין של לבתחילה ואינו מעכב, וע"כ גם בתפילין הם רק לבתחילה, אבל עיקר הדין נלמד מזה, דפרשיות של תפילין לריבין להיות כמו שהם כתובין בתורה, וזהו עיקר דין פתוחות וסתומות האמורה בתפילין, יסוד דין הוא על הפרשיות בעלמא שיהיו כמו שהן כתובין בתורה ולא ישחנו כמש"כ, וממילא דלא שייך טעמא דאין סמוכות זה לזה בתורה, כיון דהוא דין הנאמר על הפרשיות בעלמא וכמש"כ, ועיין צאור זרוע ה' מגילה סי' שצ"ג שהביא בשם הראב"ה דפרשיות של מגילה לריך לעשותן סתומות כמו במזוזה, ואם כי דבריו לריבין ציאור מאי ענין מגילה למזוזה, אבל עכ"פ מתוך דבריו אנו למדין, דפרשיות שבמזוזה יש להן דין צפ"ע, ואינו תלוי בכתיבתן בתורה, וגם ה' דלריך למיעבדיהו סתומות, הוא לאו משום שבתורה הם סתומות, רק הוא דין צפ"ע הנאמר על כתיבת מזוזה עומה בדין פרשיות שלה, דאי הוה תליא דין פרשיות של מזוזה בכתיבתן בתורה, הרי לא הוה שייך למילף מזה על מגילה, וזהו להדיא כמש"כ, ואע"ג דהראב"ה קמייחי שם גם מדין פרשיות של תפילין, היינו משום דהראב"ה סובר דגם בתפילין הדין כן כמו במזוזה, דדין פרשיות הוא דין צפ"ע מדין כתיבת תפילין, וגם שם לריבין להיות כולן סתומות, אף שבתורה הם פתוחות, ובהו הרמב"ם חולק וס"ל דבתפילין הפרשיות לריבין להיות כמו שכתובין בתורה, הפתוחה פתוחה, והסתומה סתומה, וכמש"כ.

אלא דעיקר הך מילתא שכתבנו בדעת הרמב"ם דדין זה הם סדר הפרשיות בתפילין מעכב, תלוי בפלוגתא ר' יהודה ור' יוסי אם לריך לדבק אם לא, והמכילתא כר' יהודה דאמר לריך לדבק, לא נהירא כלל, דנראה דכל הדין דלריך לדבק אינו שייך כלל לעיקר דין פרשיות של תפילין במה שנוגע לדין כתיבתן דלהו דינא שיהיו כתובין יחד ארבע פרשיות בזהדי כמו גבי מזוזה דדינה דנכתבה רק על עור אחד, דיסוד הדין התם הוא צורת כתיבתן של הפרשיות שיהיו כתובין שתי הפרשיות ביחד על עור אחד דוקא, אבל גבי תפילין אי משום חזרת כתיבתן ודין הפרשיות נראה דכיון דעיקר דין נכתבין גם על ארבע עורות א"כ ממילא דגם דין דיבוק ליתא, והדין דלריך לדבק לר' יהודה הוא זה דין צפ"ע בהפלא של תפילין שיהיו מחוברין יחד ויהיו אות אחד גם מצפנים כמבואר בסוגיא שם, אבל אין זה נוגע כלל לעלם דין של הפרשיות וצורת כתיבתן, ולפי"ז ממילא דלענין הדין של כסדרן לא שייך הך מילתא דלריך לדבק כלל, ואם צאנו לומר כמש"כ דבתפילין דכשרין גם ד' עורות ממילא דלא שייך בהם גם עיכוב של סדר כמבואר למעלה, א"כ אין נפקותא בזה בין ר' יהודה לר' יוסי דאין דין דיבוק נוגע כלום לסדרן של פרשיות, כיון דהוא דין צפ"ע מדיני החפלא של תפילין, ואינו שייך כלל לדיני הפרשיות וצורת כתיבתן, ש"כ הוא דנאמר יסוד הדין של כסדרן, והדר קשיין דברי המכילתא דמבואר בזה להדיא עיכובא דכסדרן גבי תפילין ודלא כמש"כ בדעת הרמב"ם, ומלכד זה נסתרים

דבריו מדברי המכילתא עלמא שמסיימת דאם כתבן שלא כסדרן יגזו, ואם נימא דכ"ז רק אליבא דר"י דאמר לריך לדבק, א"כ הרי עכ"פ אית להו תקנתא, שיחתכם לר' עורות וידבקם כסדרן ולמה יגזו, אלא ודאי דלא כמש"כ, אולם באמת דקושיא זו עומה היא גם לשיטת החוס' והר"ן דס"ל להדיא דלא נאמר דין של כסדרן צמעשה הכתיבה, רק בהפרשיות עלמא כמו שהם כתובות, ולהדיא כתבו החוס' צדק ל"ב שם דיבוק לכתוב מקודם והי' אם שמוע ואח"כ שמוע, וא"כ הרי ודאי דיבוק גם לדבק אח"כ שמוע קודם והי' אם שמוע, וא"כ הרי ל"ע לדידכו דאמאי יגזו, ול"ע. ובאמת ד"ל דמה הוא שהוכיח הרמב"ם דסיפא דהך מכילתא דאם כתבן שלא כסדרן יגזו, במזוזה איירי דהתם ליכא תקנתא דדיבוק, דהרי מזוזה אינה נכתבת רק על עור אחד, וכמו שפסק הרמב"ם שם צפ"ה הל"א דאם כתבה בשני עורות אעפ"י שתפרן פסולה, ולהכי הוא שפסק להך דינא במזוזה, משום דהסיפא דאם כתבן שלא כסדרן יגזו צ"כ דקיימא רק על מזוזה, ולא על תפילין, וזהו שפסק בן הרמב"ם לבתחילה גם בתפילין לריך לכתובן כסדרן כרישא דהך מכילתא דקיימא לתפילין, וצדיעצד פסולה רק במזוזה, דדברי המכילתא בעלמא מוכיחין בן וכמש"כ, ואולי מזה הוא באמת כל מקור הך דינא דבעינן כסדרן במזוזה, [דאילו מהא דאין חולין במזוזה ליכא הוכחה לפי שיטה זו, כיון דהתם טעמא אחרונה בזה, כמש"כ הר"ן בתשובתו, ומ"ל כלל הך דינא במזוזה], אלא משום דסיפא דמכילתא דאם כתבן שלא כסדרן יגזו אי אפשר לפרש רק במזוזה, וזהו שפסק בן הרמב"ם, אבל עדיין ל"ע לשיטת החוס' במנחות דף ל"ב דתפירה מהניא גם במזוזה, וא"כ אכתי ל"ע גם במזוזה אמאי יגזו, ול"ע.

ובעיקר הפלוגתא שהצאנו אם דין כסדרן בתו"מ נאמר גם על מעשה הכתיבה, או רק על הפרשיות עלמא, י"ל דתליא בפלוגתא רש"י ור"ת לענין סדר הפרשיות, דהנה כבר הקשו הראשונים על שיטת ר"ת מהא דמכילתא לענין דין כסדרן נקט מתחילה שמוע ואח"כ והי' אם שמוע, ולדעת ר"ת הרי לריך להיות הויות באמצע, וחילול דההיא דמכילתא לענין כתיבת הסופר קמייירי שיכתבם כסדר שהם כתובין בתורה, אבל הפרשיות עלמא בשל יד לריך להיות הויות באמצע, כמו בשל ראש, עיין צר"ש ה' תפילין, ולפי"ז לשיטת ר"ת כל דברי המכילתא נאמרו רק לענין עלם מעשה הכתיבה, ומבואר בהמכילתא דגם עלם מעשה הכתיבה לריבין להיות על הסדר, אבל לדעת רש"י דגם הפרשיות עלמא לריבין להיות כתובין בתפילין כפי סדרן בתורה מתחילה שמוע ואח"כ והי' אם שמוע, א"כ אין הכרח מהמכילתא שגם עלם מעשה הכתיבה לריבין להיות על הסדר דוקא, ד"ל דהמכילתא דכותבן כסדרן ר"ל שהפרשיות עלמא יהיו כתובין כסדרן, ולפי"ז הרי יש מקום לומר, דהטור וספר התרומה שהלריכו דוקא כסדרן צמעשה הכתיבה, היינו משום שחששו לדעת ר"ת בסדר הפרשיות, כמבואר בדבריהם דלא הכריעו אם הלכה כרש"י או כר"ת, וע"כ גם לענין הדין דכסדרן לריך להחמיר כשיטת ר"ת, אולם גם צשו"ע חו"מ סי' ל"ב פסק דבעינן כסדרן גם צמעשה הכתיבה, ואף דהשו"ע הרי פוסק כרש"י בסדר הפרשיות, וצ"ע דהפלוגתא דכסדרן היא פלוגתא אחריתא.

הלכות ברכות

פי"א הל"ט"ז כל דבר שהוא מנהג אעפ"י שמהגג וציאוס הוא כגון נעילת ערבה בשציעי של חג ואין לריך

הרמב"ם, צ"ג מהל' מגילה ותנוכה הל"ז שכתב וז"ל אבל ברי"ה קריאת ההלל מנהג ואינו מלוא וכו' ואין מצרכין עליו עכ"ל, הרי דהא דאין מצרכין על המנהג, הוא משום דבעלם דינו אין בו שם מלוא, וברכות לא נתקנו רק על מלוא בלבד, וזה שם אחר לו בעלם החפלא, שם מנהג ולא שם מלוא, דכך היתה עיקר התקנה מעיקרה, שינהגו בזה בתורת מנהג, ולא בתורת תקנה ומלוא מחודשת מדברי סופרים, ולכן אין מצרכין עליו, וכן הוא מצוהר בלשון הרמב"ם בכל מקום, דקחשיב לתקנות ומנהגות בתרתו, אף דחוצה שתיבן שוב, דתרווייהו בלא תסור קיימי, ונעשין רק על פי צ"ד הגדול בלבד, אלא משום דבעיקר התקנה מתחילה חלוקין הן, דאלו תקנוס בתורת מלוא ודינים מחודשים מד"ם, ואלו תקנוס שינהגו בהן בתורת מנהגות, ועל זה הוא דנאמר הדין דעל מלוא מצרכין, ועל מנהגות אין מצרכין. ולפי"ז הרי מצוהר היעב מה דמצרכין ציו"ט שני על מלוא הנוהגות בהן, כמו אכילת מלוא ותקיעת שופר וקריאת ההלל, דנהי דכל ענינו של ציו"ט שני. בעיקר תקנתו, דין תורת מנהג עליו, דלא עשאוהו לציו"ט מחודש מד"ם רק שינהגו במנהג אבותיהם שצדיקהם, אבל הרי זה מ"מ, דהמלוא שנוהגות בו, כמו אכילת מלוא וכדומה, עכ"פ בעיקר דינס, תורת מלוא בכו בעלם החפלא, דלא אישתיני שם אכילת מלוא בליל שני, מאכילת מלוא בליל יום ראשון, אלא שחיובה הוא רק מד"ם מתורת מנהג, וזה לא איכפת לן כלל לענין ברכה, דלענין עיקר החיוב לא ציור חיובה מכל ד"ם שנאמר בכו הללו דלא תסור, אלא דבעינן לענין ברכה, שבעלם החפלא יבא עליו שם מלוא, ולא שם מנהג, והבא אכילת המלוא ותקיעת השופר וקריאת ההלל גם ציוס שני, שם מלוא עליהו בעיקר דינס, ושפיר שייך בכו ברכה, ומה שחיובן הוא רק משום מנהג, זה לא איכפת לן וכמשי"כ.

ונראה דזהו גם ביאור דברי החוס' בסוכה שם שכתבו וז"ל, ור"ת אומר דאין ראוי מערבה להלל, דערצה אינה אלא עילטול, וכיון דלאו תקנתא היא אלא מנהגא לא חשיבא למיקבע לה ברכה, אבל קריאת ההלל לא גרע מקורא בתורה, ודכוותי' אשכחן דמצרכין אשני ציו"ט של גלויות, ואינו אלא מנהג בעלמא, כדאיתא צפ"ק דצו"ה עכ"ל, ולכאורה דברי החוס' אינם מוצינים כלל, שכתבו בעממא דמצרכין על ההלל משום דלא גרע מקורא בתורה, ומאי מייתי ע"ז מיו"ט שני, ולפוס ריהטא דברי החוס' אין להם שום ביאור כלל וצ"ע. אולם נראה, דדברי החוס' הן הן הדברים שכתבנו למעלה, דר"ת ס"ל דהא דאין מצרכין על המנהג, לאו משום דא"א לומר ולונו, אלא עיקר הדין בזה הוא בעלם החפלא, דמנהגא לא חשיבא למיקבע עלה ברכה, ולהכי ס"ל דכ"ז הוא רק במנהג דערצה, דבלאו חיובא דמנהגא אינה אלא עילטול בעלמא, וכל ענינה הוא רק משום חוצה המנהג בלבד, וכיון שכל ענינה רק תורת מנהג בכו, לא חשיבא למיקבע עלה ברכה, אבל בהלל אין הברכה דוקא על חוצה קריאתו, רק עלם ההלל ענינו תיקו בו ברכה, כמו שתיקנו ברכה לקורא בתורה, וז"ל הה"מ פ"ג ממגילה, וכן רצינו שמחה כתב שיש לברך דלא יבא אלא כעוסק בתורה ואפי' במגילת רות וקניות ושיר השירים יש צמס' סופרים שמצרכים וכו' אקצ"ו על מקרא מגילה ואע"ג שאין נזכרת בשום מקום בתלמוד וכ"ש הלל שגם לתלמוד הי' מנהג עכ"ל, והיינו דמייתי ראוי מחמש מגילות, שאין בהם מדינה חיוב קריאה כלל, ומ"מ מצרכין עליהו, ובע"כ דהברכה נתקנה על ענין קריאתו, וה"כ בהלל דכוותה, ענין ההלל ענינו תיקו בו ברכה, וכיון דעלם החפלא הוא מידי דשייך בו ברכה, לא איכפת לן גם אם חוצה עשיתו הוא משום מנהג, דגם על מנהג שייך לומר ולונו, אלא דלא חשיב למיקבע עלי

ברכה

לריך לומר מנהג חכמים כגון קריאת הלל ברי"ה וצחולו של מועד של פסח אין מצרכין עליו עכ"ל, מקור דבר זה הוא בסוכה דף מ"ד גבי חיוב ערצה, ולהכי לא מצרכין עלה משום דמנהג נביאים הוא, והנה יעו"ש בתוס' שהקשו מיו"ט שני של גלויות, דג"כ אינו אלא מנהג בעלמא, ומ"מ מצרכין עליו, ותירונו דעממא דאין מצרכין על המנהג, משום דאין אפשר לומר ולונו, אבל ציו"ט שני אין בו ברכה ולונו, אלא קידוש להזכרת היום בתפלה וברכת המזון, וכה"ג מצרכין גם על המנהג, עיי"ש בדצריהם, והר"ן שם הקשה על חירוף זה, דהרי ג"כ ציו"ט שני מצרכין ולונו באכילת מלוא בליל שני של פסח, לפיכך תירץ הוא וז"ל, דציו"ט שני לאו מנהג הוא, רק תקנה קבועה, שינהגו ממנהג אבותיהם שצדיקהם, עיי"ש בדברי הר"ן, והנה הרמב"ם צפ"א מהל' ציו"ט ה"כ כ"א וז"ל זה שאנו עושין בחו"ל כל ציו"ט שני ימים מנהג הוא וכו' ובה"ל קדמ"ה מספר זה נצאר עיקר מנהג זה וכו' עכ"ל, ולכאורה נראה מלשוננו זה, דדעתו כדעת החוס', דציו"ט שני בעיקר תקנתו, דין תורת מנהג עליו, וכן הוא בלשון הרמב"ם פ"ו שם ה"ד שכתב וז"ל אבל היום שצני א"י סומכין על החשבון ומקדשין עליו אין ציו"ט שני להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד עכ"ל, הרי דקנקיע לי בלישנא דמנהגא, ויותר מזה מפורש בלשון הרמב"ם פ"ו מהל' ת"ת הל"ד, דקחשיב צהדי דברים שממדין עליהן, המחלל ציו"ט שני של גלויות אעפ"י שהוא מנהג עכ"ל, הרי להדיא דבעיקר איסורו רק דין תורת מנהג על ציו"ט שני, וקשה אליבא קושית הר"ן ה"ל מצרכת אכילת מלוא והלל ותקיעת שופר, דכולהו ברכת המלוא נינהו, ומצרכין להו גם ציו"ט שני, אף שכל ענינו רק תורת מנהג עליו. והנה יעו"ש בדברי החוס' שיעה אחרת לר"ת וז"ל, דרק במנהג דערצה הוא דאין מצרכין, והוכיח זאת מהל' דמצרכין ציו"ט שני עיי"ש בדברי החוס', אולם שיעת הרמב"ם אינה כן, כמש"כ מפורש דה"ה בכל דבר שהוא מנהג כמו קריאת ההלל ברי"ה וכדומה, וקשה אליבא קושית החוס' מיו"ט שני.

והנראה לומר דדעת הרמב"ם, דהנה בעיקר הך עממא דאין מצרכין על המנהג, יעו"ש בפירש"י בסוכה דף מ"ד שם, דהוא משום דא"א לומר בזה ולונו דאפילו בכלל לא תסור ליתו, עכ"ד רש"י, אולם לשיעת הרמב"ם א"א לפרש טעם זה, להדיא כתב בהקדמתו וז"ל, וכן יתבאר מהם המנהגות והתקנות שהתקינו או שנהגו בכל דור ודור כמו שראו צ"ד של אותו הדור, לפי שאסור לסור מהם שנאמר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל עכ"ל, הרי להדיא דהרמב"ם ס"ל דגם מנהגות איתנייהו בלאו דלא תסור, וכ"כ להדיא פ"א מהל' ממרים הל"ב וז"ל, אחד דברים שלמדו אותן מפי השמועה וכו' ואחד דברים שלמדו מפי דעתם באתח מן המדות וכו' ואחד דברים שעשאו סייג לתורה וכו' והן הגזרות והתקנות והמנהגות כל אחד ואחד מאלו השלשה דברים מלוא עשה לשמוע להן והעובר על כל אחד מהן עובר בל"ת הרי הוא אומר עפ"י התורה אשר יורוך אלו התקנות והגזרות והמנהגות וכו' עכ"ל, ולפי"ז צ"ב לדעת הרמב"ם, טעמא דאין מצרכין על המנהג, והרי זה מצוהר להדיא בצווגא דסוכה לענין ערצה, דלמ"ד יסוד נביאים מצרכין עלי, ולמ"ד מנהג נביאים אין מצרכין עלי, וצ"ע הביאור בזה. והנראה פשוט, דלדעת הרמב"ם הא דאין מצרכין על המנהג, לאו משום טעמא דא"א לומר בכו ולונו הוא, דבאתח לדעת הרמב"ם, דין מנהגות הוא ככל דברי סופרים, שנאמר בכו מלוא לא תסור, לשמדם ולקיימם, אלא הא דאין מצרכין על המנהג הוא זה דין בעלם החפלא שלהם, דלאו תורת מלוא בכו לברך עליהן, דרק על מלוא מצרכין, ולא על מנהגות, ודבר זה מפורש להדיא בלשון

א"ר אשי כי הוינן צי ר"כ הוה אמר המזדיל צין קודש לחול ומסלתינן סילתי, וכבר נחלקו הראשונים אם הצדלה זו היתה צ"ש ומלכות ועל הכוס או דהיא רק להיכרה בעלמא להחירו בעשיית מלאכה. והנה צרי"ך צפרק ערבי פסחים כתב וז"ל ואע"ג דא"ר א"ש המזדיל צין קדש לחול זו היא הצדלה של ר"י הנשיא ועולה נמי עבד כוונתי וצפרק שואל אדם מחזירו נמי אמרינן א"ר א"י כי הוינן צי ר"כ הוה אמרינן המזדיל צין קדש לחול ואפכין סילתי אפ"ה נהגו העם לומר שלש וכו' עכ"ל, וצרי"ן שם ז"ל ממשי"כ הרב אלפסי כהן וצפרק שואל נראה שהוא מפרשה צ"ש ומלכות ועל הכוס ואפילו לענין היתר אכילה ולמימור דסגי צדא חי לאו משום מנהגא ולא נהירא דהא ר"א לענין היתר מלאכה צלחוד אמר דלענין היתר מלאכה צכל דהו סגי לן וכו' עכ"ל. ולפימנש"כ י"ל דשיטת הר"ף היא כמש"כ למעלה בדעת הרמב"ם דכל עיקר איסורא דעשיית מלאכה משום חוצת הצדלה הוא כמו איסורא דאכילה ושתי' וחוצת הצדלה דרמיא עלי' היא האוסרתו צכל אלו, וזהו שהוכיח מהסוגיא דשבת דצדא סגי גס לענין עיקר חוצת הצדלה דאי לא הוה מיקיימא צה חוצת הצדלה לא הי' נותר בעשיית מלאכה, ולא שייך כלל לומר דהוה הצדלה רק להחירו בעשיית מלאכה וכמש"כ הר"ן, כיון דליכא כלל דינא דהיתר מלאכה טעונה הצדלה דנימא דסגי על זה בהצדלה כל דהו, רק אדרבה עיקר האיסור משום חוצת הצדלה הוא וכמש"כ, ואם לא היתה הצדלה זו דין הצדלה צה צעיקר מלות הצדלה א"כ הרי אכתי הוא באיסור עשיית מלאכה, ומש"ה מפרש להסוגיא דשבת דההצדלה היתה צ"ש ומלכות ועל הכוס צאופן דהוה הצדלה גמורה, ונפיק צה ידי חוצת הצדלה, וצ"ע מוכרח מזה דההצדלה אחת סגי מעיקר הדין למיפק צה ידי חוצת הצדלה.

אולם לפי שיטת יתר הפוסקים החולקים על הר"ף וס"ל דהצדלה זו שהיו אומרים המזדיל צין קודש לחול לא היתה הצדלה גמורה ללאת צה ידי חוצת הצדלה, רק כל ענמה הוא רק להחירו בעשיית מלאכה ומשום דלענין היתר מלאכה צכל דהו סגי לן כמש"כ הר"ן, הרי מצוה להדיא דס"ל דלאו משום חוצת הצדלה הוא שנאסר בעשיית מלאכה רק הוא דין צפ"ע מדיני שצת שאסור בעשיית מלאכה עד שיצדיל, ועל זה סגי בהצדלה כל דהו אף שאין יולאין צה כלל ידי חוצת הצדלה, וז"ל פ"י רש"י צפרק שואל שם המזדיל צין קודש לחול להיכרה בעלמא ללוות את המלך עכ"ל, הרי מפורש דצבריו דעלם ההצדלה דין אחר לה שהיה רק להיכרה בעלמא וכו' ולא לקיומי צה מלות הצדלה ^{ההצדלה} ואיסור עשיית מלאכה הוא דין לחוד ומלות הצדלה הוא דין לחוד והצדלה זו עיקרה להיתר עשיית מלאכה ואינה ענין כלל עם עיקר מלות הצדלה, וא"כ הרי צ"ע דהאיסור מלאכה הוא דין מדיני שצת דאף דקדושת היום צבר אדא לא מ"מ אסור בעשיית מלאכה עד שיצדיל. והנה יעו"ש צבור א"ר א"י ס"י רל"ע שיטה שלישית צה דאף דהצדלה זו היא רק להחירו בעשיית מלאכה צלצד ונאמרת גס שלא על הכוס אצל מ"מ צעין צה שם ומלכות עיי"ש, וגם מזה מצוה מצוה דאיסורא דעשיית מלאכה הוא דין צפ"ע מדיני שצת מדתקנה ע"ז צרכה מיוחדת וצ"ע דדינא הוא דהיתר מלאכה טעונה הצדלה ותקנו צרכה ע"ז, דאי כמש"כ בדעת הרמב"ם דכל עיקר איסורא דעשיית מלאכה משום חוצת הצדלה הוא הרי לא שייך דליחקון צצציל עשיית מלאכה צרכה מיוחדת רק כל עיקר הי' תלוי בצרכת הצדלה שיואלאם צה יד"ח הצדלה וכמש"כ בדעת הר"ף, אלא ודאי דאינהו ס"ל דאיסור מלאכה דקודם הצדלה הוא דין צפ"ע מדיני שצת ולא שאיסורו משום מלות הצדלה דקרמיא עלי'.

והנה

צרכה, ולא שייך זאת גבי הלל, דעלם החפלה הוא דצר שנתקנה צו צרכה, ולפי"ז מצוה היעצ דצרי החוס, מה שהצוה ע"ז מיו"ט שני, דצאמח גס ציו"ט שני, היינו טעמא דמצרכין עליו, משום דבעמדותו לא נשתנה דינו מיו"ט ראשון שטעון צרכה, וכל שעלם החפלה טעון צרכה, לא איכפת לן גס אם חוצת קיומו הוא משום מנהג, והי"ע צהלל דכוותי, ועי' צחוס' צרכות דף י"ד שכתבו ז"ל, ומיהו אומר ר"ת דאינו ראי' דאטילטול ודאי לא מצרכין, אצל על מלוא פשיטא דמצרכין, דהא חזין כל יו"ט שני אינו אלא מנהגא ומצרכין עכ"ל, והן הן הדברים שכתבו למעלה בדעת הרמב"ם, דהיינו טעמא דמצרכין ציו"ט שני, משום דבעלם החפלה מיהא שם מלוא צי, ולהכי שייך צי צרכה, וכמש"כ.

והנה כבר הקשו אהא דנשים מצרכות צרכת התורה, והא פטורות מת"ת, וצוהר קשה לדעת הרמב"ם שפסק צפ"ג מה' ליתא דעל מלות שהנשים פטורות חזין רשאות לצרך עליהן, ואיך יצרכו צה"ת כיון דפטורות מת"ת, ושמשתי מפי א"רמור' הגאון החסיד ז"וקללה"ה שאמר, דצצה"ת חזין הצרכה על קיום המלוא של ת"ת, רק דהוא דין צפ"ע דתורה צעי צרכה, וכדילפינן לה בצרכות דף כ"א מקרא דכי שם ד' אקרא וגו', א"כ חזין זה דין ששייך להמלוא כלל, רק דתורה עלמה טעונה צרכה, ונשים פטורות רק מהמלוא של ת"ת, אצל חזין מופקעות מעלם החפלה של ת"ת, ולימודם הוי צכלל ת"ת, ושפיר יש להם לצרך על לימודם, כיון דלא אחזין ע"ז מכה לתא דקיום המלוא כלל, ע"כ דצרי, ולפי"ז יש מקום לומר, דמאי דחזין צמס' סופרים דהקורא צכצבי הקודש מצרך אקצ"ו על כצבי הקודש, והקורא צמגילות מצרך על מקרא מגילה, חזין זה כלל צרכת המלות, רק דחקנו צרכה על עלם קריאתו צליצור, וחזין זה משום לתא דהמלוא כלל, ונראה דזו היא שיטת הרמב"ם, וזהו שחילק ציגס לקריאת ההלל צרי"ה, דצקריאת ההלל שהיה צרכת המלות חזין מצרכין על מנהג, מה שאין כן צקריאת כצבי הקודש וקריאת מגילות, דעלם הלימוד צעלמו הוא דצר שטעון צרכה, גס צלא דין המלוא שיש צזה, ור"ת ורצ"י סוצרים, דגס החס גבי קריאת מגילות וקריאת צרכתם הוא צרכת המלות, וזהו שהצוה מיונה גס להלל דגס צרכת המלות חיתא אף צמקום שחוצת קיומה הוא רק משום מנהג, אם רק עלם החפלה שם מלוא צה ונתקנה עלה צרכה, וכמש"כ.

הלכות שבת

פכ"ט הל"ה אסור לאדם לאכול או לשחות יין משקדש היום עד שיקדש וכן משיאל היום אסור לו להתחיל לאכול ולשחות ולעשות מלאכה או לעשות כלום עד שיצדיל עכ"ל, נראה מדברי הרמב"ם דגם איסורא דעשיית מלאכה כאיסורא דאכילה ושתי' ועשימה דעיקר איסורן משום חוצת הצדלה הוא ומלות הצדלה דרמיא עלי' היא האוסרתו צכל אלו, וא"כ חזין לאיסור מלאכה זה ענין כלל עם קדושת היום ואיסור מלאכה של שצת, רק הוא ענין אחר לגמרי דמשנתחייב בהצדלה הרי הוא אסור באכילה ושתי' ועשיית מלאכה עד שיצדיל. והנה שצת דף ק"ג על הא דתנן אצל מחשיך הוא לשמור ומציא פירות צידו פריך הגמ' ואע"ג דלא אצדיל והאמר ראצ"ה משום ראצ"י אסור לו לאדם שיעשה חפציו קודם שיצדיל וכו' דאצדיל צתפלה והאמר ר"י א"ש המזדיל צתפלה לריך שיצדיל על הכוס וכו' תרגמא רצ"ה קמי' דצרה צין הגיתות שנו א"ל ר"א לר"א צמערה אמרינן הכי המזדיל צין קודש לחול ועצדינן לורכין,